

Gerechtshof Den Haag
Zaaknummer: 200.302.332
Roldatum: 29 november 2022

**MEMORIE VAN ANTWOORD IN INCIDENT TOT
VOEGING**

inzake:

- 1. Vereniging Milieudefensie**
gevestigd te Amsterdam
- 2. Stichting Greenpeace Nederland**
gevestigd te Amsterdam
- 3. Landelijke Vereniging tot Behoud van de
Waddenzee**
gevestigd te Harlingen
- 4. Stichting ter bevordering van de Fossielvrij-
beweging**
gevestigd te Amsterdam
- 5. Stichting Both ENDS**
gevestigd te Amsterdam
- 6. Jongeren Milieu Actief**
gevestigd te Amsterdam

Geïntimeerden, oorspronkelijk eiseressen,
verweersters in het incident

Gezamenlijk te noemen: "**Milieudefensie c.s.**"

Advocaten:

mr. R.H.J. Cox, mr. M.J. Reij, mr. A.J.M. van Diem

tegen:

Shell plc

gevestigd te Londen, Verenigd Koninkrijk

Appellante, oorspronkelijk gedaagde, verweerster
in het incident

Advocaten:

mr. D.F. Lusingh Scheurleer, mr. T. Drenth

in het incident van:

Stichting Milieu en Mens

gevestigd te Zwolle

Eiseres in het incident

Advocaat:

mr. dr. D.J.B. Bosscher

1. Inleiding

1. Stichting Milieu en Mens (“**M&M**”) is het niet eens met het vonnis van de Rechtbank Den Haag van 26 mei 2021 (het “**Vonnis**”), althans met de rechtsontwikkeling die uit zou kunnen gaan van het Vonnis. Zij vindt dat de rechtbank met het Vonnis op de stoel van de politiek is gaan zitten en wenst zich daarom te voegen aan de zijde van Shell en heeft daartoe een incidentele vordering tot voeging ingesteld (de “**Voeging**”).
2. Milieudefensie c.s. constateert dat M&M een verkeerd beeld heeft van de procedure zoals die is gevoerd tegen Shell en van het collectief actierecht, op grond waarvan belangenorganisaties democratisch gelegitimeerd zijn om een rechtsvordering in te stellen ter bescherming van het algemeen belang.¹ De zaak tegen Shell dient ter bescherming van de belangen en (mensen)rechten van de huidige en toekomstige generaties Nederlandse ingezetenen tegen de ernstige risico’s van klimaatverandering.² M&M doet het ten onrechte voorkomen alsof de belangen van Nederlandse burgers niet of niet voldoende zouden zijn meegewogen, terwijl deze belangen juist de kern van de zaak betreffen. Het Vonnis staat dus in het teken van het belang van de Nederlandse ingezetenen bij het tegengaan van gevaarlijke klimaatverandering en de verplichting van Shell jegens deze ingezetenen op grond van het Nederlandse recht. De opmerking van M&M dat het Vonnis bij de bepaling van de verplichting tot CO₂-reductie van Shell nergens de belangen van burgers weegt is dus uit de lucht gegrepen.³ Eveneens is onjuist dat het Vonnis alleen klimaatbelangen in acht neemt, en geen andere belangen, zoals de toegang tot betaalbare energie. Ten slotte doet M&M het ten onrechte voorkomen alsof het Vonnis rechtstreekse verplichtingen in het leven roept voor Nederlandse burgers en bedrijven en de rechter zich in dat verband een regelgevende taak zou hebben aangemeten. Deze constatering is van belang, omdat voornoemde misvattingen kennelijk de reden vormen voor M&M om zich te willen mengen in dit geding.
3. M&M is op grond van artikel 3:305a BW echter niet-ontvankelijk om zich te voegen in de hoger beroepsprocedure tussen Shell en Milieudefensie c.s. (de “**Hoofdzaak**”). Zij heeft onvoldoende gesteld althans onvoldoende onderbouwd dat zij voldoet aan de toepasselijke ontvankelijkheidsvereisten. Overigens is ook niet aannemelijk dat M&M aan deze voorwaarden voldoet. Zo is onduidelijk voor welke belangen M&M precies opkomt, welke belangen de stichting feitelijk behartigt en of die belangen voldoende zijn gewaarborgd. Milieudefensie c.s. betwist dat M&M daadwerkelijk opkomt voor de belangen van de Nederlandse burgers. Bovendien is niet voldaan aan het overlegvereiste, nu Milieudefensie M&M heeft uitgenodigd op gesprek maar zij daar niet op is ingegaan. Shell is helemaal niet aangeschreven. Evenmin zijn (naast Milieudefensie) de andere eisende stichtingen en verenigingen aangeschreven.
4. Na bespreking van de feiten en de achtergrond van M&M in hoofdstuk 2, zal Milieudefensie c.s. in hoofdstuk 3 nader ingaan op de ontvankelijkheidsvereisten van artikel 3:305a BW.
5. Milieudefensie c.s. zal vervolgens in hoofdstuk 4 toelichten dat M&M ook niet heeft aangetoond dat zij een belang heeft bij voeging in de Hoofdzaak. M&M komt in essentie op tegen de mogelijke precedentwerking en rechtsontwikkeling die uitgaat van het Vonnis, althans tegen een snellere energietransitie, maar dat levert geen belang op bij voeging.⁴ M&M heeft ook niet voldoende gesteld of onderbouwd op welke wijze haar beweerde achterban nadelige gevolgen kan ondervinden van het Vonnis. Het tegendeel is het geval. In dit verband miskent M&M onder meer (i) de door ons hoogste rechtscollege erkende zeer ernstige gevolgen van gevaarlijke klimaatverandering voor huidige en toekomstige generaties Nederlandse ingezetenen, die een bedreiging vormen voor onder meer het recht op leven, (ii) dat de huidige energiecrisis en de hoge

¹ Mits is voldaan aan de toepasselijke wettelijke ontvankelijkheidsvereisten.

² Onder Nederlandse ingezetenen moeten ook de inwoners van het Waddengebied worden begrepen.

³ Par. 39 van de Voeging.

⁴ Zie Par. 26 Voeging.

energieprijzen niet het gevolg zijn van klimaatmaatregelen, maar van de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen en (iii) dat juist een CO2-reductie (door Shell) in lijn met het Parijs Akkoord evident in het belang is van de Nederlandse burger, alsmede de beweerde achterban van M&M.

6. Echter, ook als M&M wel belang zou hebben bij voeging moet de Voeging alsnog worden afgewezen omdat dit zou leiden tot onredelijke vertraging van de Hoofdzaak en in strijd komt met de goede procesorde. Daarbij speelt ook een rol dat M&M sinds haar oprichting 8 maanden heeft stilgezeten voordat zij ervoor heeft gekozen om op het allerlaatste moment in te breken in de Hoofdzaak. Ook dit licht Milieudefensie c.s. toe in hoofdstuk 4, waarna zij concludeert tot afwijzing van de incidentele vordering, althans tot niet-ontvankelijkheid van M&M.

2. Feiten

7. M&M is een procedeerclub die op 3 februari 2022 is opgericht met als doel om te interveniëren in de Hoofdzaak.⁵
8. M&M stelt in de Voeging dat zij opkomt voor de (energie)belangen van de Nederlandse burger en het bedrijfsleven.⁶ M&M heeft in de Voeging niet gesteld wat haar statutaire doelstelling is en heeft ook haar statuten niet overgelegd.
9. M&M is geïnitieerd door Stichting Luister.⁷ Naar eigen zeggen biedt Stichting Luister een platform aan niet altijd gehoorde democratische geluiden.⁸ Stichting Luister faciliteert tevens de Next Denktank (een beweging die de 'exit' van Nederland uit de EU nastreeft), draagt bij aan podcasts over diverse onderwerpen en heeft daarnaast nog enkele andere projecten waar Milieudefensie c.s. verder geen informatie over heeft kunnen vinden.⁹ Blijkens haar website is de visie van Stichting Luister *"dat onze westerse cultuur meer goeds heeft voortgebracht dan enige andere cultuur in de geschiedenis van de mensheid. [...] dat onze cultuur momenteel bedreigd wordt en in verval zou kunnen raken door een grote instroom van immigranten die niet integreren."*¹⁰ Het is Milieudefensie c.s. niet duidelijk hoe deze visie zich verhoudt tot de betrokkenheid van Stichting Luister bij M&M en de belangen die M&M stelt te behartigen.
10. Op 2 maart 2022, een maand na oprichting, stuurt M&M een brief van 1,5 pagina aan (alleen) Milieudefensie.¹¹ In de brief eist de stichting dat Milieudefensie afstand doet van het recht om het (uitvoerbaar bij voorraad verklaarde) vonnis ten uitvoer te leggen *"zolang niet alle daarbij betrokken rechten en belangen zorgvuldig in kaart worden gebracht en gerespecteerd."* Enige toelichting daarop ontbreekt. In de brief stelt M&M tevens dat zij als doel heeft om *"het milieu te beschermen, in brede zin, in de context van milieurecht en het relevante beleid."* In de brief stelt M&M verder dat zij een groeiende groep bezorgde burgers vertegenwoordigt (de groep Bezorgde Energie Gebruikers, ofwel de **"BEG groep"**) en dat zij gemachtigd is de BEG groep in rechte te vertegenwoordigen. In de Voeging wordt daarover niets meer vermeld.
11. Niet alleen Stichting Luister, maar ook Clintel – de andere partij die zich op het laatste moment in de Hoofdzaak wil mengen – is betrokken bij M&M. Op de website van M&M, www.bezorgdeenergiegebruikers.nl, stond op 4 maart 2022 dat Clintel en M&M worden bijgestaan door dezelfde adviseur (Lucas Bergkamp) en dat beide stichtingen door dezelfde

⁵ **Productie MDV-1**, Website M&M op 4 maart 2022, p. 1: *"Wat was de aanleiding om Stichting Milieu & Mens op te richten? De directe aanleiding was de rechtszaak die Milieudefensie tegen Shell voerde. [...] Ons doel is om te voorkomen dat dit soort klimaatrechtszaken in de toekomst op deze manier gevoerd kunnen worden."*

⁶ Zie onder meer par. 16, 18, 27, 30 en 39 Voeging. Zie ook Productie MDV-1.

⁷ Par. 19 Voeging en **Productie MDV-2**, p. 2 website M&M op 21 november 2022: *"Speciaal voor deze zaak hebben deelnemers aan St Luister de stichting Milieu en Mens opgericht die mede opkomt voor de belangen van Bezorgde Energie Gebruikers."*

⁸ Par. 19 Voeging.

⁹ <https://nextidenktank.nl/contact/>, waar Stichting Luister als enige contact staat genoemd. Zie ook https://stichtingluister.nl/?page_id=93.

¹⁰ **Productie MDV-3**, website Stichting Luister, Visie/passie/missie.

¹¹ **Productie MDV-4**, Brief van M&M aan Milieudefensie van 2 maart 2022.

procesadvocaat zouden worden vertegenwoordigd.¹² De stichtingen hebben er kennelijk toch voor gekozen om zich door verschillende advocaten te laten vertegenwoordigen en de betreffende passage is inmiddels ook van de website verwijderd.

12. De samenwerking tussen Clintel en M&M blijkt ook uit het feit dat de brieven die deze partijen op 2 maart 2022 respectievelijk 15 juni 2022 aan Milieudefensie hebben gestuurd identieke passages bevatten.¹³ Ook stelt M&M op haar website dat de rechter ten onrechte en zonder nader onderzoek heeft aangenomen dat het “klimaat in crisis” verkeert.¹⁴ Los van het feit dat dat onjuist is – dat oordeel van de rechtbank is immers gebaseerd op duizenden pagina’s aan wetenschappelijk bewijs, de universele politieke consensus zoals vastgelegd in het Parijs Akkoord en vele andere objectieve aanknopingspunten – is duidelijk dat dit argument bij Clintel vandaan komt. Op de website www.klimaatzaakvandeeeuw.nl van Clintel wordt de Voeging van M&M ook expliciet gepromoot in het artikel ‘Shell laat ‘gevaarlijke klimaatverandering’ onweersproken’.¹⁵ Ook dat laat zien dat partijen gezamenlijk optrekken.
13. Milieudefensie heeft M&M naar aanleiding van de brief uitgenodigd voor een gesprek. M&M heeft dat geweigerd, naar eigen zeggen omdat Milieudefensie niet bij voorbaat wilde toezeggen dat ze het Vonnis niet ten uitvoer zou leggen tijdens het hoger beroep (par. 21 Voeging). Met andere woorden: als niet vooraf de uitkomst van het gesprek vast zou staan, dan wilde M&M niet in gesprek.
14. Daarna heeft Milieudefensie niks meer van M&M gehoord, totdat zij op 3 oktober 2022 – zeven maanden later dus – de Voeging indiende bij uw Hof.

3. M&M is niet-ontvankelijk

15. M&M baseert haar procesbevoegdheid op artikel 3:305a BW. M&M heeft daartoe niet meer gesteld dan dat zij “*een rechtspersoon is met een ideële doelstelling in de zin van artikel 3:305a lid 6 BW*”¹⁶ en dat ook aan de vereisten van artikel 3:305a lid 3 sub a t/m c zou zijn voldaan. Uit die stellingen blijkt natuurlijk niet dat M&M daadwerkelijk als een ideële belangenorganisatie kan worden beschouwd of dat aan de genoemde overige voorwaarden is voldaan. M&M heeft haar statuten niet eens overgelegd, zodat niet duidelijk is voor welke belangen zij op grond van haar statutaire doelstelling kan opkomen.
16. M&M heeft verder ook niet gesteld dat zij voldoet aan de vereisten van artikel 3:305a lid 1 en 2 BW.¹⁷ Er kan dus niet worden vastgesteld of M&M ingevolge artikel 3:305 lid 1 BW opkomt voor gelijksoortige belangen, dat zij die belangen ingevolge haar statuten behartigt en dat de belangen van de personen ten behoeve van wie de rechtsvordering is ingesteld voldoende gewaarborgd zijn.¹⁸ M&M laat zich ook tegenstrijdig uit over haar doelstelling en de belangen die ze stelt te behartigen. In haar brief van 2 maart 2022 werd gesproken over de bescherming van het milieu,

¹² Productie MDV-1, Website M&M op 4 maart 2022. In oktober 2022 heeft M&M nog een nieuwe website gelanceerd, <https://milieuenmens.nl>. Het is Milieudefensie c.s. niet duidelijk wat het doel daarvan is, maar de websites bestaan nu in elk geval naast elkaar.

¹³ **Productie MDV-5**, brief van Clintel aan Milieudefensie van 15 juni 2022. Vergelijk bijvoorbeeld de eerste alinea en de twee laatste alinea’s van de brief van M&M (beginnend met “Met grote zorgen” en “Zoals gezegd”) met de eerste alinea, de laatste alinea van p. 2 en de eerste alinea van p. 3 van de brief van Clintel.

¹⁴ **Productie MDV-6**, Website Milieu en Mens, Onze argumenten.

¹⁵ **Productie MDV-7**, p. 5 en 6 onder het kopje ‘Bezorgde Energie Gebruikers’ en ‘Algemeen Belang’.

¹⁶ Par. 20 Voeging.

¹⁷ De ontvankelijkheidsvereisten zijn van openbare orde en worden ambtshalve getoetst. Zie ook Gerechtshof Den Haag 5 april 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:1316, r.ov. 3.2.3 en Rechtbank Noord-Nederland 22 oktober 2020, ECLI:NL:RBNNE:2020:3583, r.ov. 4.1 – 4.14.

¹⁸ Dit mede in verband met het ontbreken van gegevens over de achterban. Vgl. Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 8 december 2020, ECLI:NL:GHARL:2020:10177 (SMMT/Warner Music), r.ov. 4.25: “Ook valt bij afwezigheid van nadere gegevens over de achterban niet te toetsen of een voldoende gehalte aan gelijksoortige belangen voorhanden is om een collectieve actie ontvankelijk te doen zijn, in die zin dat een efficiënte en effectieve rechtsbescherming ten behoeve van de belanghebbenden kan worden bevorderd.” De Hoge Raad heeft het cassatieberoep van SMMT op 11 maart 2022 verworpen.

terwijl ze in de Voeging juist spreekt over het belang van energiezekerheid en betaalbare energie.¹⁹ Ten aanzien van haar beweerde achterban gaat het soms over Nederlandse burgers en het bedrijfsleven en soms alleen over de Nederlandse burgers (en in de brief ging het over een niet nader gespecificeerde groep individuele energiegebruikers). Op de website laat M&M zich ook op misleidende wijze uit over de rechtszaak van Milieudefensie c.s. tegen Shell en licht zij haar beweerde achterban ook onjuist voor door te stellen dat de belangen van de Nederlandse burger door de rechter niet zijn meegewogen.²⁰

17. Ten slotte is slechts zeer summier gesteld (in par. 19 Voeging) welke feitelijke activiteiten M&M zou ontplooiën om haar beweerde doel te realiseren, maar op haar website noch uit andere bronnen is iets terug te vinden over dergelijke activiteiten. Van enige feitelijke activiteiten ter behartiging van M&M's gestelde doelen is dus niet gebleken.

18. Gelet op het voorgaande heeft M&M niet voldaan aan haar stelplicht en moet zij reeds daarom niet-ontvankelijk worden verklaard.²¹

NB M&M is kennelijk van mening dat artikel 3:305a BW (nieuw) van toepassing is. Milieudefensie c.s. refereert zich in dit verband aan het oordeel van het Hof, mede gelet op het feit dat Clintel – de andere partij die zich wil mengen in de Hoofdzaak – juist met klem betoogd dat artikel 3:305a BW (oud) van toepassing is. Milieudefensie c.s. meent dat in elk geval geen sprake kan zijn van toepassing van artikel 1018c lid 3 Rv, omdat er ex 218 Rv geen gelegenheid meer bestaat voor andere belangenorganisaties om zich te mengen in de Hoofdzaak. Dit nog los van het feit dat toepassing van Titel 14A Rv andere bezwaren oplevert in het geval van algemeen belangacties.²²

19. Milieudefensie c.s. zal desalniettemin kort ingaan op de vereisten van artikel 3:305a BW, zodat ook duidelijk wordt dat niet aan de toepasselijke ontvankelijkheidsvereisten is voldaan, althans dat dit niet aannemelijk is.

20. In de eerste plaats geldt in dat verband dat M&M onder de gegeven omstandigheden onvoldoende heeft getracht 'het gevorderde' door het voeren van overleg met Milieudefensie c.s. te bereiken. M&M heeft in haar correspondentie – een brief van minder dan 2 A4-tjes – immers slechts geëist dat Milieudefensie het Vonnis niet ten uitvoer zou leggen totdat "*daarbij alle betrokken rechten en belangen zorgvuldig in kaart worden gebracht en gerespecteerd*" zonder daarbij enige toelichting te geven. Het is dus niet duidelijk welke aanpak M&M voorstaat en op welke basis. In de brief staat overigens ook niet dat M&M van plan was zich te gaan mengen in de Hoofdzaak.

21. Milieudefensie heeft M&M in reactie op de brief echter wel uitgenodigd voor een gesprek, maar dat heeft M&M geweigerd, zoals ze zelf erkent. Onder deze omstandigheden kan bezwaarlijk worden geoordeeld dat M&M 'het gevorderde' heeft getracht te bereiken door middel van overleg.

22. Ook heeft M&M nooit de andere milieuorganisaties die partij zijn in de Hoofdzaak aangeschreven (Stichting Greenpeace Nederland, Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee, Stichting ter bevordering van de Fossielvrij-beweging, Stichting Both ENDS en Jongeren Milieu Actief). Er heeft dus geen enkel contact plaatsgevonden met deze vijf procespartijen in de Hoofdzaak en het is dus evident dat ook met hen niet is getracht 'het gevorderde' te bereiken door middel van overleg.

¹⁹ Par. 30 van de Voeging.

²⁰ Zie Productie MDV-6, Website Milieu en Mens, Onze argumenten: "*De rechter heeft ten onrechte en zonder nader onderzoek aangenomen dat MilieuDefensie c.s. de [sic] het 'Algemeen belang' van de Nederlandse burgers en bedrijven vertegenwoordigen*" en "*De rechter heeft ten onrechte en zonder nader onderzoek aangenomen dat het "klimaat in crisis" verkeert.*" En elders op de website: "*Heeft u een voertuig dat op fossiele brandstoffen loopt, dan moet u eerder tot de aanschaf van een elektrisch voertuig overgaan. Kortom, u zal door Milieudefensie op kosten gejaagd worden.*", om daarmee steunbetuigingen en donaties te werven van burgers die zich zorgen maken om hun gestegen energiekosten, die nota bene het gevolg zijn van de te grote afhankelijkheid en volatiliteit van fossiele brandstoffen.

²¹ Zie in dat verband ook Gerechtshof Den Haag 19 april 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:643, r.ov. 6.4 – 6.6.

²² Zie in dat verband F.M. Peters en A.J. van Wees, 'Wachten op Godot – de problematische toepasbaarheid van de WAMCA op ideële zaken', TOP 2022/4.

23. Daarmee heeft M&M Milieudefensie c.s. de kans ontnomen om buiten rechte inhoudelijk te reageren op standpunten van M&M en waar nodig te adresseren en te zoeken naar oplossingen.²³ Dit terwijl Milieudefensie kenbaar heeft gemaakt dat zij daartoe bereid was. Bovendien stelde M&M in de brief nog op te komen voor milieubescherming, maar in de Voeging is dat veranderd in energiebelangen. Van vertegenwoordiging van een groep burgers is niet meer gebleken. In zoverre zijn het doel en de strategie van M&M kennelijk na verzending van de brief van 2 maart 2022 ‘van kleur verschoten’. Die wijziging van belangen vereist een nieuwe brief en daarmee een nieuwe en deugdelijke poging tot overleg. Dat is niet gebeurd. In zoverre is ook Milieudefensie de facto niet aangeschreven in verband met deze Voeging.
24. Wellicht nog opvallender is dat M&M Shell niet heeft aangeschreven, terwijl dat in geval van een voorgenomen voeging juist voor de hand ligt. Een voeging werkt immers kostenverhogend, complicerend en vertragend, en kan worden voorkomen als de procespartij aan wiens zijde een partij voornemens is zich te voegen bereid zou zijn de door deze laatstgenoemde partij aangedragen argumenten zelf in de hoofdzaak te voeren. De punten die M&M in haar Voeging noemt worden overigens voor het overgrote deel ook reeds door Shell aangevoerd.²⁴ Ook ten aanzien van Shell is dus niet voldaan aan het overlegvereiste. Dit laat onverlet dat M&M geen belang heeft bij Voeging en dat ook niet valt in te zien hoe de door M&M beweerdelijk nagestreefde milieu- of energiebelangen kunnen worden gediend door voeging aan de zijde van Shell.
25. Hiervoor kwam reeds aan de orde dat M&M stelt op te komen voor de belangen van Nederlandse burgers en het Nederlandse bedrijfsleven in verband met energiezekerheid en betaalbare energie, welke belangen volgens M&M zouden worden geraakt door het Vonnis. Het is echter zonder nadere toelichting van M&M, die ontbreekt, niet evident dat die belangen van burgers enerzijds en bedrijven anderzijds gelijksoortig zijn en zich daarom zouden lenen voor bundeling. Er bestaan juist duidelijke aanknopingspunten dat die (energie)belangen niet gelijksoortig zijn.²⁵
26. Milieudefensie c.s. betwist voorts dat de belangen van de personen ten behoeve van wie M&M zich zou willen voegen voldoende gewaarborgd zijn.²⁶ M&M heeft niet inzichtelijk gemaakt dat zij – als ad hoc opgerichte organisatie – kan worden aangemerkt als een belangenbehartiger die beschikt over (de steun van) een relevante achterban die daadwerkelijk feitelijk betrokken is bij de vordering die M&M beoogt in te stellen²⁷ en M&M voor deze achterban in staat is haar doelstelling te realiseren.²⁸ Overigens is ook niet gebleken dat M&M beschikt over relevante ervaring en

²³ Rechtbank Noord-Holland 14 november 2018, ECLI:NL:RBNHO:2018:10193; PRG 2019/5; NJF 2019/24 (Stichting Majority Perspective/ Gemeente Zaanstad e.a.), r.o. 6.8.

²⁴ Voor zover M&M nieuwe gronden wenst aan te voeren is dat niet mogelijk, omdat een voegende partij in hoger beroep gebonden is aan de rechtsstrijd zoals afgebakend door appellant (zie ook hoofdstuk 4). M&M erkent dit zelf ook (par. 36 van de Voeging).

²⁵ Zie bijvoorbeeld **Productie MDV-8**, Milieudefensie 28 februari 2021, ‘Burger flink belast en industrie ontzien onder kabinetten Rutte’. Daaruit blijkt, zoals ook algemeen bekend is, dat er grote verschillen bestaan in de verdeling van energielasten voor respectievelijk burgers en bedrijven. Het ontlasten van de ene groep kan daardoor tot een grotere belasting van de andere groep leiden. De belangen van burgers en bedrijven zijn dus niet gelijksoortig.

²⁶ Tweede Kamer 2011-2012, 33 126, nr. 3, p. 12: *“Twee centrale vragen [...] zijn in hoeverre de betrokkenen uiteindelijk baat hebben bij de collectieve actie indien het gevorderde wordt toegewezen en in hoeverre erop vertrouwd mag worden dat de eisende organisatie over voldoende kennis en vaardigheden beschikt om de procedure te voeren.”* Vergelijk tevens de Claimcode 2019, p. 36 e.v. Milieudefensie c.s. merkt op dat met de WAMCA het ‘voldoende waarborgen’-criterium nader is uitgewerkt, maar ook daarvoor al gold.

²⁷ Op haar website verzamelt M&M ‘adhesiebetuigingen’ (en tot voor kort procesvolmachten), maar daar heeft M&M in de Voeging niets over gesteld. Overigens zou het enkel overleggen van steunbetuigingen ook onvoldoende zijn om aan te nemen dat M&M daadwerkelijk opkomt voor de belangen van alle Nederlandse burgers en bedrijven, zie Gerechtshof Den Haag 19 april 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:643, r.ov. 6.4 – 6.6.

²⁸ Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 8 december 2020, ECLI:NL:GHARL:2020:10177, r.ov. 4.25.

deskundigheid,²⁹ de benodigde financiële middelen³⁰ of passende mechanismen voor deelname of vertegenwoordiging.³¹

27. Met inachtneming van het voorgaande is duidelijk dat M&M niet-ontvankelijk is en dat zij, anders dan M&M zelf meent, dus niet reeds als ontvankelijke procespartij kwalificeert omdat zij een rechtspersoon is met een – naar eigen zeggen – ideële doelstelling.³² Milieudefensie c.s. constateert in dat verband ook dat M&M een onjuist beeld heeft van het concept van een algemeen belangactie en de daaraan verbonden ontvankelijkheidsvereisten. Zij meent immers dat Milieudefensie c.s. uitsluitend uit eigenbelang en zonder acht te slaan op belangen van Nederlandse burgers in staat zou zijn het door haar “voorgestane milieubeleid op te leggen aan Nederland”.³³ Daarmee miskent M&M dat een belangenorganisatie alleen kan opkomen voor voldoende gelijksoortige belangen die zij ingevolge haar statuten behartigt en in dat verband juist expliciet democratisch gelegitimeerd is om, mits voldaan is aan de overige toepasselijke voorwaarden van artikel 3:305a BW, in het algemeen belang relevante rechtsvragen voor te leggen aan de rechter. Dat is de essentie van de algemeen belangactie die de wetgever met artikel 3:305a BW mogelijk heeft gemaakt.
28. Het is in dat verband ook niet vereist dat iedere Nederlandse ingezetene het eens is met het doel van de vordering. *“Bij de meer ideëel getinte belangen doet het daarbij niet ter zake dat niet ieder lid van de samenleving evenveel waarde aan deze belangen hecht. Mogelijk is zelfs dat de belangen waarvoor men in de procedure wenst op te komen, in botsing komen met ideeën en opvattingen van andere groeperingen in de samenleving. Dit op zichzelf zal een collectieve actie niet in de weg staan.”*³⁴
29. Het voorgaande leidt tot de conclusie dat M&M niet-ontvankelijk is zich te voegen in deze procedure. Milieudefensie c.s. zal nu toelichten dat M&M ook geen belang heeft bij voeging in de zin van artikel 217 Rv.

²⁹ M&M heeft daar niets over gesteld, zodat haar ervaring en deskundigheid niet kan worden nagegaan. Vergelijk tevens de Claimcode 2019, p. 13 - 16.

³⁰ **Productie MDV-9**, waar staat dat M&M bijna EUR 40.000 aan donaties heeft verworven en **Productie MDV-10**, waar staat dat M&M verwacht EUR 50.000 nodig te hebben voor de ‘voorfase’ en nog veel meer als zij zou worden toegelaten tot de Hoofdzaak. Bovendien blijkt uit Productie MDV-9 dat donaties aan Stichting Luister worden gedaan en niet aan M&M, hetgeen vragen oproept over de financiële governance van M&M.

³¹ Vergelijk tevens de Claimcode 2019, p. 61. M&M stelt daarover op haar website alleen dat deelnemers inspraak hebben in de zin dat zij voorstellen mogen doen waarover het bestuur van de stichting vervolgens besluit (<https://bezorgdeenergiegebruikers.nl/de-stichting/deelname-en-inspraak/>). Zie voorts Productie MDV-6, Website Milieu en Mens, Onze argumenten, waar staat: *“met de inhoud van het juridische traject of de door advocaten in samenspraak met hun opdrachtgever te voeren strategie heeft het BEG-project geen bemoeienis”*. Dit suggereert dat M&M, waar het ‘BEG-project’ onder valt, nog een andere opdrachtgever heeft.

³² Par. 20 van de Interventie.

³³ Zie onder meer par. 7 van de Voeging, alsmede Productie MDV-6: *“De rechten van de miljoenen andere burgers en de honderdduizenden bedrijven worden geschaad en wel zonder dat zij hun mening hebben kunnen geven, of argumenten hebben kunnen aandragen. De BEG-groep wil dit nu gaan organiseren en deze misstap corrigeren”* en *“De BEG—groep wil nu wel zo breed mogelijk mandaat en steun verwerven onder de burgers en bedrijven van Nederland, zodat ook haar belangen meegewogen worden. Zij mogen niet de dupe worden van een conflict tussen MilieuDefensie en Shell.”*

³⁴ Kamerstukken II, 1991/92, 22 486, nr. 3, p. 22. Op deze pagina wordt verder opgemerkt: *“Het hoeft niet te gaan om de belangen van een scherp te omlijnen groep anderen. Het kan ook gaan om de belangen van een onbepaalbare, zeer grote groep personen.”* Zie verder Hoge Raad 9 april 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK4549, NJ 2010/388 m.nt. E.A. Alkema, de conclusie van plv. PG Langemeijer en AG Wissink van 13 september 2019 voor de Urgenda-zaak, par. 2.4 – 2.5 onder verwijzing naar jurisprudentie en wetsgeschiedenis en Stolker in T&C Burgerlijk Wetboek, art. 3:305a, aant. 2(b), actueel t/m 4 juni 2022 en de conclusie van A-G Huydecoper van 26 februari 2010, ECLI:NL:PHR:2010:BK5756, par. 10 en 17.

4. Toepassing artikel 217 Rv

4.1 Onvoldoende belang

30. Op grond van artikel 217 Rv kan een ieder die belang heeft bij een tussen andere partijen aanhangig geding, vorderen zich daarin te mogen voegen.
31. Voor het aannemen van een belang bij voeging is vereist dat de partij die voeging vordert, nadelige gevolgen kan ondervinden van een uitkomst van de procedure die ongunstig is voor de partij aan wier zijde zij zich voegt. Onder nadelige gevolgen zijn in dit verband te verstaan de feitelijke of juridische gevolgen die de toe- dan wel afwijzing van de in die procedure ingestelde vordering of het gezag van gewijsde van in de uitspraak in die procedure gegeven eindbeslissingen zal kunnen hebben voor degene die de voeging vordert.³⁵
32. De stelplicht en bewijslast voor het bestaan van voldoende belang ligt bij de partij die voeging vordert.³⁶ De interveniënt dient dus gemotiveerd te stellen waaruit de vermeende nadelige gevolgen die zij stelt te ondervinden bestaan.³⁷ Anders dan M&M met verwijzing naar artikel 3:303 BW stelt,³⁸ kan het belang van M&M bij voeging zoals bedoeld in artikel 217 Rv dus niet worden verondersteld.³⁹
33. Milieudefensie c.s. zal hieronder toelichten dat M&M geen belang heeft bij de door haar gevorderde voeging, althans dat zij in dit verband onvoldoende gesteld en onderbouwd heeft.
34. M&M licht de (vermeende) nadelige gevolgen die zij – althans de achterban waarvan zij stelt de belangen te behartigen – verwacht te ondervinden van de uitkomst in de Hoofdzaak toe in de paragrafen 22 tot en met 39 van de Voeging. M&M gaat hier in op de door haar onwenselijk geachte rechtsontwikkeling en precedentwerking die het Vonnis met zich brengt en de wijze waarop Milieudefensie c.s. het Vonnis gebruikt om ook andere grote ondernemingen in Nederland (systeemspelers) tot verduurzaming te bewegen, in lijn met het Parijs Akkoord.
35. Zoals M&M terecht stelt heeft Milieudefensie c.s. grote Nederlandse ondernemingen⁴⁰ en de accountantskantoren van deze ondernemingen⁴¹ aangeschreven en deze ondernemingen, met verwijzing naar het Vonnis, gewezen op de deelverantwoordelijkheid die grote bedrijven hebben om gevaarlijke klimaatverandering te voorkomen. Voor het halen van de Parijsdoelstelling is de proportionele bijdrage van belangrijke systeemspelers immers noodzakelijk. Volgens M&M dwingt Milieudefensie c.s. op deze wijze haar vorderingen echter af jegens eenieder; ook tegen partijen die niet betrokken waren bij de Hoofdzaak. Hierdoor zou volgens M&M een “*maatschappelijk precedent*” gecreëerd worden en zou het Vonnis aan ondernemingen worden opgelegd waarover de rechter zich niet heeft uitgesproken.
36. Naast deze door M&M onwenselijk geachte gedragingen van Milieudefensie c.s. en de ‘maatschappelijke precedentwerking’ die volgens M&M hiervan uitgaat, lijkt M&M ook van mening te zijn dat het Vonnis in juridische zin niet enkel op Shell van toepassing is, maar een verdergaande strekking heeft.⁴² M&M vreest dat bekrachtiging van het Vonnis zal leiden tot

³⁵ Hoge Raad 15 november 2019, ECLI:NL:HR:2019:1787, r.ov. 2.3.

³⁶ Snijders, GS Burgerlijke Rechtsvordering (2022), artikel 217 Rv, aant. 4.

³⁷ Zie Conclusie A-G Wesseling van Gent, 19 februari 2021, ECLI:NL:PHR:2021:154, par. 2.14, onder verwijzing naar de conclusie voor het arrest van de Hoge Raad in de zaak Fiar/ThuisKopie en de noot van Brans bij datzelfde arrest.

³⁸ Par. 22 Voeging.

³⁹ Zie in dat verband de annotatie van Th.G. Lautenbach bij het arrest van de Hoge Raad van 21 mei 2021, ECLI:NL:HR:2021:750 in JBPR 2022/3, par. 7.

⁴⁰ M&M stelt in par. 26 van de Voeging overigens ten onrechte dat Milieudefensie c.s. de ondernemingen willekeurig uit zou kiezen. Dit is niet het geval. Het gaat om ondernemingen die tot de grootste CO2-uitstoters in Nederland behoren.

⁴¹ **Productie MDV-11**, de brief van Milieudefensie aan de accountantskantoren. Aangezien M&M de brief aan de accountantskantoren niet heeft bijgesloten, voegt Milieudefensie c.s. deze voor een duidelijk beeld zelf aan de stukken toe. Overigens reageerden de branchevereniging NBA en de grote 4 accountantskantoren positief op de oproep van Milieudefensie, zo blijkt uit een nieuwsbericht op de website van branchevereniging NBA (bijgevoegd als **Productie MDV-12**).

⁴² Par. 32 van de Voeging.

normen die jegens eenieder worden afgedwongen. Toewijzing van de vordering zal volgens M&M daardoor vroeger of later het energieaanbod bepalen en daarmee de prijzen voor de Nederlandse burgers, zo stelt M&M.

37. De door M&M gebezigde redenering kan niet leiden tot de conclusie dat zij (feitelijke of juridische) nadelige gevolgen zou kunnen ondervinden van de uitspraak in de Hoofdzaak. Het door haar gestelde belang bij voeging heeft namelijk uitsluitend betrekking op de precedentwerking en de rechtsontwikkeling die van de Hoofdzaak zal uitgaan. Uit vaste jurisprudentie van de Hoge Raad blijkt – zoals M&M zelf ook reeds aanhaalt⁴³ – dat een dergelijke precedentwerking van een uitspraak niet de bedoelde nadelige gevolgen oplevert en onvoldoende is voor het aannemen van een belang bij voeging. Dit geldt zelfs wanneer sprake is van sterk op elkaar gelijkende vorderingen of feitencomplexen tussen deels dezelfde partijen.⁴⁴ Ook een derde die eventueel gevolgen kan ondervinden van de rechtsontwikkeling vanwege een uitspraak, heeft volgens deze jurisprudentie onvoldoende belang bij voeging.⁴⁵
38. Uit de bovengenoemde jurisprudentie volgt bijvoorbeeld dat, wanneer een van de 29 door Milieudefensie c.s. aangeschreven ondernemingen zich in de Hoofdzaak zou willen voegen vanwege de aanname dat een dergelijke vordering ook tegen haar ingesteld zou kunnen worden, dit niet kan slagen vanwege een gebrek aan belang. Anders dan precedentwerking heeft de uitspraak in de Hoofdzaak immers geen gevolgen voor een dergelijke onderneming. Het gezag van gewijsde van in de Hoofdzaak gegeven eindbeslissingen heeft, anders dan M&M lijkt te veronderstellen, ex artikel 236 Rv enkel werking tussen de bij het geding betrokken partijen. Wanneer Milieudefensie c.s. (of een andere partij) er op enig moment voor zou kiezen om ook andere ondernemingen in rechte aan te spreken op hun klimaatverantwoordelijkheden, is de rechter die de desbetreffende zaak zou beoordelen dan ook niet gebonden aan dergelijke eindbeslissingen. De uitspraak zal ongetwijfeld een relevant precedent zijn in een andere soortgelijke zaak, maar als gezegd levert dat geen belang op bij voeging. Als een dergelijke onderneming zich niet kan voegen in de Hoofdzaak, geldt dit eens te meer voor M&M die een indirecter (en vermeend) belang wenst te vertegenwoordigen.
39. Voorts veronderstelt M&M ten onrechte dat het Vonnis als zodanig voor eenieder geldende normen zou bevatten. De in het Vonnis als grondslag voor de vordering gehanteerde maatschappelijke zorgvuldigheidnorm ex artikel 6:162 lid 2 BW kenmerkt zich nu juist door een contextgebonden c.q. casusspecifiek karakter. Het gaat bij het beoordelen van de maatschappelijke zorgvuldigheid steeds om een casusspecifieke afweging van enerzijds het belang van de gedaagde om in vrijheid het eigen belang na te streven en anderzijds het belang van de eiser om gevrijwaard te blijven van onrechtmatig toegebrachte schade of andere schending van zijn rechten.⁴⁶ Het Vonnis is dan ook gegrond in feiten en omstandigheden die specifiek zijn voor de situatie van Shell en het Vonnis richt zich ook uitsluitend tot Shell. Het gaat om het vinden van de maatschappelijke zorgvuldigheidnorm die voor Shell geldt en niet om het vinden van een algemene norm die op alle of op andere bedrijven van toepassing is.⁴⁷
40. Het voorgaande toont dat een reductiebevel tegen Shell dus niet op een algemene voor iedereen geldende norm wordt gebaseerd en evenmin leidt tot een algemene norm die op ieder willekeurig bedrijf van toepassing zal zijn. In een klimaatzaak tegen andere bedrijven zal de invulling van de

⁴³ Par. 33 van de Voeging.

⁴⁴ Hoge Raad 12 juni 2015, ECLI:NL:HR:2015:1602, r.ov. 3.2.

⁴⁵ Conclusie A-G Wesseling-van Gent, 19 februari 2021, ECLI:NL:PHR:2021:154, par. 2.18, waarin Stichting Loterij Incasso aangaf dat zij vanwege precedentwerking en rechtsontwikkeling nadelige gevolgen verwachtte voor de continuïteit van de stichting en dat deze rechtsontwikkeling het in ieder geval onherroepelijk zou leiden tot grote vertraging in de verwezenlijking van de doelstellingen van de stichting. Dit werd evenwel door zowel A-G Wesseling van Gent als de Hoge Raad (uitspraak van 21 mei 2021, ECLI:NL:HR:2021:750, r.ov. 2.4-2.5) onvoldoende geacht om een belang bij voeging aan te nemen.

⁴⁶ K.J.O. Jansen, GS Onrechtmatige daad, art. 6:162 BW, aant. 6.1.4.2.

⁴⁷ Zie in dit verband bijvoorbeeld ook r.ov. 4.4 van het Vonnis waarin niet minder dan veertien omstandigheden worden geschetst, die vaak specifiek op Shell zijn toegesneden, om de ongeschreven zorgvuldigheidnorm in te vullen in deze zaak.

norm en de gelding daarvan ook steeds afhangen van de voor die andere bedrijven geldende bijzondere feiten en omstandigheden en de daarbij spelende context. De nadelige gevolgen die M&M veronderstelt, zijn er dan ook niet.

41. Dat laat onverlet dat (het Vonnis en) het (eind)arrest richting kan geven aan wat van bedrijven, waarvan de feiten en omstandigheden vergelijkbaar zijn met die van Shell, verwacht kan worden. In zoverre vormt de Hoofdzaak een onderdeel van de rechtsontwikkeling op het gebied van de klimaatverantwoordelijkheden van bedrijven. Die rechtsontwikkeling zal ook plaatsvinden door onder meer de rechtswetenschap en verdere jurisprudentie omtrent dit onderwerp, maar maakt – zoals gezegd – volgens vaste jurisprudentie niet dat er van de Hoofdzaak voor de beweerde achterban van M&M (feitelijke of juridische) nadelige gevolgen uitgaan, waaraan zij een belang bij voeging kan ontleen.
42. Dat Milieudefensie c.s. ondernemingen daarnaast buiten rechte wijst op hun eigen verantwoordelijkheid voor het voorkomen van gevaarlijke klimaatverandering en daarbij tevens wijst op de bovenbedoelde rechtsontwikkeling, maakt evenmin dat er sprake is van nadelige gevolgen voor M&M die uitgaan van het in de Hoofdzaak te wijzen (eind)arrest. Dit maakt immers niet dat het Vonnis ook aan andere partijen kan worden ‘opgelegd’, dat er sprake is van normen die jegens eenieder (kunnen) worden ‘afgedwongen’, of dat het Vonnis jegens deze partijen ten uitvoer kan worden gelegd. De brief van Milieudefensie c.s. heeft een dergelijke strekking ook niet.⁴⁸
43. M&M is het kennelijk niet eens met de campagnevoering van Milieudefensie c.s. en de ontwikkelingen op het gebied van het klimaatrecht. M&M zal het er ook niet mee eens zijn wanneer bedrijven naar aanleiding van deze campagnevoering, naar aanleiding van de rechtsontwikkeling of uit zichzelf verduurzamen. Feitelijk keert M&M zich hiermee niet tegen de feitelijke en juridische gevolgen van de Hoofdzaak, maar tegen de wereldwijd spelende (noodzakelijke) energietransitie. Wanneer er als onderdeel van de wereldwijde (noodzakelijke) energietransitie en de hierboven geschetste rechtsontwikkeling wijzigingen zouden optreden in het energieaanbod en de energieprijzen in Nederland, zoals M&M vreest, leidt dat echter niet tot de conclusie dat er sprake is van nadelige gevolgen voor M&M die uitgaan van het te wijzen (eind)arrest, welke een belang bij voeging opleveren. Ook dit betreffen immers louter gevolgen van de precedentwerking/rechtsontwikkeling en van de ook los van het Vonnis spelende energietransitie.
44. Een andere uitleg zou het instrument van voeging veel te ver oprekken, omdat dan in elke procedure een derde met een belang bij (het voorkomen van) precedentwerking – of zelfs: een derde die het simpelweg niet eens is met de zaak⁴⁹ – voeging kan vorderen die dan zou moeten worden toegewezen. Een regeling die een derde die niet rechtstreeks bij het geding betrokken is de mogelijkheid zou gaan bieden om, eventueel ook tegen de wil van (één van) de oorspronkelijke procespartijen in, als procespartij aan het geding deel te nemen, zou ook de deur kunnen openzetten voor een (vertragende) procestactiek, waarin partijen een bepaalde procedure tussen derden kunnen afwachten om naar gelang de rechtsontwikkeling op het betreffende terrein op het laatst denkbare moment voeging te vorderen.⁵⁰

⁴⁸ In de brief wordt ook expliciet aangegeven dat het niet het doel noch de wens van Milieudefensie is om met alle grote uitstoters in Nederland een juridische strijd aan te gaan.

⁴⁹ En met klimaatzaken in het algemeen, zie Productie MDV-1, p. 1: *“Ons doel is om te voorkomen dat dit soort klimaatrechtszaken in de toekomst op deze manier gevoerd kunnen worden”*.

⁵⁰ Zo concludeert A-G Wesseling van Gent in par. 2.7 van de conclusie voor het arrest van de Hoge Raad 24 februari 2017, ECLI:NL:PHR:2016:1335, met verwijzing naar conclusie A-G Van Peurseem voor Hoge Raad 12 juni 2015, ECLI:NL:PHR:2015:413, par. 2.9. Zie ook de annotatie van mr. Th.G. Lautenbach bij Hoge Raad 21 mei 2021, ECLI:NL:HR:2021:750, JBPr, 2022/1, par 2: *“de deur [voor voeging, toevoeging adv.] wordt niet te wijd opengezet. Terecht, want een voegingsincident werkt vertragend en kostenverhogend voor de hoofdprocedure. Er worden extra conclusies genomen en in het verlengde daarvan*

45. In aanvulling op het bovenstaande geldt dat M&M enkel in de paragrafen 27 tot en met 30 van de Voeging enige specifieke vermeende nadelige gevolgen van (de precedentwerking van) de Hoofdzaak heeft genoemd om haar belang te staven. Naast de omstandigheid dat de vermeende nadelen enkel uit de hierboven besproken rechtsontwikkeling volgen, geldt dat deze punten van geen enkele (feitelijke) onderbouwing zijn voorzien. Eens temeer geldt daarom ten aanzien van deze punten dat M&M onvoldoende heeft gesteld om een belang bij voeging aan te nemen. Zodoende moet ook hierom de vordering worden afgewezen.
46. Inhoudelijk geldt ten aanzien van de beweerde nadelige gevolgen overigens dat de hierna opgenomen korte (niet-uitputtende) beschouwing reeds toont dat deze op vele misvattingen zijn gebaseerd en ook daarom geen belang bij voeging opleveren.
47. M&M verwacht hogere kosten voor energie en hogere kosten voor andere producten en diensten, omdat bedrijven hun hogere (energie)kosten zullen doorberekenen aan burgers. M&M stelt in de Voeging voor het belang van energiezekerheid en betaalbare energie op te komen.
48. Ten eerste is niet duidelijk of en zo ja welke gevolgen het Vonnis heeft op individueel niveau voor Nederlandse burgers en bedrijven. Het Vonnis brengt namelijk slechts een verplichting met zich voor Shell om via haar concernbeleid de Scope 1, 2 en 3 emissies van de Shell Groep met (netto) 45% te verminderen. Het Vonnis brengt als zodanig dus geen verplichtingen met zich voor anderen dan Shell, dus ook niet voor de burgers en bedrijven waarvoor M&M stelt op te komen. Verder gaat het om een 'wereldwijde' reductieverplichting, die het beleid van de gehele Shell Groep betreft, en dus niet is beperkt tot een bepaald territorium (zoals Nederland) of een bepaald bedrijfsonderdeel (r.ov. 4.4.53 Vonnis). Het Vonnis schrijft dus geen specifieke maatregelen voor en geeft Shell daarmee volledige keuzevrijheid om te bepalen hoe en waar in de wereld zij de opgelegde emissiereducties bewerkstelligt. De beleidskeuzes van Shell ter uitvoering van het reductiebevel bepalen dus of en welke gevolgen het Vonnis heeft in Nederland, net zoals Shell die keuzes ook los van het Vonnis al maakt of kan maken. De rechtsstrijd in de Hoofdzaak gaat echter niet over de door Shell te maken beleidskeuzes ter uitvoering van het reductiebevel, zodat daarover niets beslist zal worden. Omdat niet duidelijk is welke beleidskeuzes Shell zal maken om aan het reductiebevel te voldoen, valt dus ook niet te preluderen op de gevolgen ervan in Nederland. Bovendien is juist zeer aannemelijk dat de beleidskeuzes die Shell zal maken vanwege hun bijdrage aan (de versnelling van) de energietransitie positieve gevolgen zullen hebben, zoals hierna nog wordt toegelicht. M&M onderbouwt ook niet hoe burgers en bedrijven (alleen maar) nadelig geraakt zouden worden door het Vonnis.
49. Ten tweede moet in dit verband niet worden vergeten dat vaststaat dat klimaatverandering ernstige risico's voor de mensenrechten van de Nederlandse ingezetenen en de inwoners van het Waddengebied met zich brengt.⁵¹ M&M laat deze gevolgen en ook de daarmee samenhangende zeer hoge kosten en schade volledig buiten beschouwing, hetgeen onjuist is en bovendien niet in het belang is van haar gestelde achterban. Het Vonnis draagt nu juist bij aan het vermijden van die ernstige risico's, kosten en schade, en heeft ook om die reden juist positieve effecten.
50. Ten derde geldt dat prijzen voor fossiele brandstoffen door een veelheid aan factoren en (markt)omstandigheden worden bepaald. De hoge prijzen van energie waar burgers op dit moment onder lijden zijn – anders dan M&M kennelijk veronderstelt – juist het gevolg van de veel te grote afhankelijkheid van de samenleving van volatiele fossiele energie.⁵² Een versnelde energietransitie is juist noodzakelijk om leveringszekerheid en betaalbaarheid van energie te

ook extra producties in het geding gebracht. Ook kan er sprake zijn van regieverlies. Het kan zijn dat de partij aan wier zijde de voegende partij zich wenst te voegen daar helemaal niet op zit te wachten."

⁵¹ Zie onder meer Hoge Raad 20 december 2019, ECLI:NL:HR:2019:1006. Die gevolgen en risico's erkent Shell ook.

⁵² Zie bijvoorbeeld IEA, World Energy Outlook 2022, p. 29 en 35: "this is a crisis where energy transitions are the solution, rather than the problem" en "More rapid deployment of clean energy sources and technologies in practice would have helped to protect consumers and mitigate some of the upward pressure on fuel prices."

waarborgen.⁵³ Recent *peer-reviewed* onderzoek bevestigt dat een snelle energietransitie USD 12 biljoen aan kosten kan besparen: “*There is a pervasive misconception that switching to clean, green energy will be painful, costly and mean sacrifices for us all – but that’s just wrong.*”⁵⁴ Ook in zoverre valt niet in te zien hoe de door M&M voorgestane aanpak in het belang is van haar vermeende achterban en de Nederlandse burger.

51. Ten vierde miskent M&M dat het voorkomen van gevaarlijke klimaatverandering en de energietransitie die daarbij hoort, juist van belang is voor het realiseren van toegang tot betaalbare en betrouwbare energie wereldwijd, voor het veiligstellen van duurzame economische en sociale ontwikkeling wereldwijd en voor het beschermen van mensenrechten wereldwijd.⁵⁵ De rechtbank in eerste aanleg heeft in het Vonnis deze belangen ook expliciet in haar afweging betrokken.⁵⁶
52. Gelet op het voorgaande berusten de door M&M gestelde vermeende nadelige gevolgen van de Hoofdzaak ook inhoudelijk niet op een deugdelijke grondslag en kan M&M daaraan geen belang bij voeging ontleen.
53. Tot slot constateert Milieudefensie c.s. dat M&M aangeeft bij voeging in de hoofdzaak nog een beroep te willen doen op artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (hierna: “**Eerste Protocol**”).⁵⁷ Nu er geen sprake is van nadelige gevolgen voor M&M vanwege de Hoofdzaak en enkel van een door M&M onwenselijk geachte rechtsontwikkeling, is er geen sprake van een inbreuk op de rechten onder artikel 1 van het Eerste Protocol en kan dit betoog niet slagen. M&M heeft ook niet gesteld of onderbouwd waaruit een dergelijke inbreuk zou moeten bestaan. M&M zou echter, gelet op de grenzen van de rechtsstrijd, ook niet meer in staat zijn om een beroep te doen op dit artikel bij een succesvolle voeging in de Hoofdzaak, gelet op het navolgende.
54. Een partij die vordert zich te voegen, ondersteunt uitsluitend de standpunten van de partij aan wiens zijde zij zich voegt en kan geen met deze standpunten strijdige stellingen innemen.⁵⁸ Wel mag een voegende partij nadere argumenten aanvoeren ten opzichte van de partij aan wiens zijde zij zich voegt.⁵⁹ Het kan daarbij echter in beginsel enkel gaan om feiten en gronden die de partij die wordt ondersteund, zelf ook zou kunnen aanvoeren.⁶⁰ De voegende partij is namelijk gebonden aan de grenzen van de rechtsstrijd in de procedure waarin zij zich voegt en moet het geding aanvaarden in de stand waarin het zich ten tijde van zijn voeging bevindt. Een in de procedure ingestelde vordering tegen een partij in de hoofdzaak kan dus niet worden afgewezen op een grond waar deze partij zelf geen beroep (meer) op zou kunnen doen. Uit dit karakter van de rechtsfiguur van de voeging volgt bijvoorbeeld dat de gevoegde partij niet kan verhinderen dat de partij aan wiens zijde zij zich voegt, bepaalde feiten erkent met als gevolg dat deze komen vast te

⁵³ Zo bevestigt ook de EU in haar communicatie over de energie-unie COM(2015) 80 final, p. 2: “*The goal of a resilient Energy Union with an ambitious climate policy at its core is to give EU consumers - households and businesses - secure, sustainable, competitive and affordable energy*” direct gevolgd door: “*Achieving this goal will require a fundamental transformation of Europe’s energy system.*” En verder, op diezelfde pagina: “*To reach our goal, we have to move away from an economy driven by fossil fuels, an economy where energy is based on a centralised, supply-side approach and which relies on old technologies and outdated business models.*” Zie ook de vorige voetnoot.

⁵⁴ **Productie MDV-13**, Persbericht van Oxford University, Decarbonising the energy system by 2050 could save trillions: “*New study shows a fast transition to clean energy is cheaper than slow or no transition.*”

⁵⁵ Zie onder meer r.ov. 4.4.42 van het Vonnis, considerans onder 8 van het Parijs Akkoord, de preambule van VN-Resolutie 70/1: the 2030 Agenda for Sustainable Development, **Productie MDV-14**, Fueling Failure, How coal, oil and gas sabotage all seventeen Sustainable Development Goals, Executive Summary, p. 1-2 en 5-6 en **Productie MDV-15**, G7 Leaders’ Communiqué van 28 juni 2022, p. 1-2.

⁵⁶ R.ov. 4.4.40 - 4.4.42 van het Vonnis.

⁵⁷ Par. 38 van de Voeging.

⁵⁸ M&M erkent dit overigens ook in par. 36 van de Voeging.

⁵⁹ Hoge Raad, 15 november 2019, ECLI:NL:HR:2019:1787, r.ov. 2.4.4.

⁶⁰ Zie Snijders, GS Burgerlijke Rechtsvordering (2019), Eerste boek, Tweede titel, Tiende afdeling, paragraaf 3, aant. 5.

staan.⁶¹ Evenmin kan een voegende partij nieuwe grieven aanvoeren op een moment waarop de partij aan wiens zijde zij zich voegt dit (vanwege de twee-conclusieregel) niet meer kan.⁶²

55. In het onderhavige geval geldt dat Shell geen grief heeft aangevoerd met de strekking dat het Vonnis in strijd is met artikel 1 van het Eerste Protocol. Vanwege de twee-conclusieregel is het op dit moment niet meer mogelijk om nieuwe grieven aan te voeren.⁶³ Gelet hierop kan een voegende partij zoals M&M niet meer de vernietiging van het Vonnis bewerkstelligen op basis van een nieuwe rechtsgrondslag, waarop in de grieven geen beroep is gedaan. Los daarvan valt ook niet in te zien dat M&M aan de zijde van Shell, maar namens Nederlandse burgers en bedrijven, een beroep kan doen op het Eerste Protocol. Shell kan immers zelf ook geen beroep doen op deze grond namens Nederlandse burgers en bedrijven. M&M kan aan haar wens om een beroep te doen op artikel 1 van het Eerste Protocol in ieder geval geen belang ontlenen.

4.2 Strijd met de goede procesorde

56. Zelfs als voldoende belang bestaat bij voeging, kunnen niettemin de eisen van een goede procesorde in de weg staan aan de toewijsbaarheid van een vordering tot voeging. Ook misbruik van recht en de in 3:303 BW neergelegde regel dat zonder belang niemand een rechtsvordering toekomt kunnen gronden zijn voor afwijzing van een gevorderde interventie.

57. De eisen van een goede procesorde brengen met zich dat geen onredelijke vertraging van het geding mag optreden (artikel 20 Rv). Deze toetsing laat ruimte voor een afweging van het (beweerde) belang van M&M bij voeging tegenover het belang van procespartijen om zonder inmenging van derden hun procedure – zo spoedig mogelijk – af te wikkelen.⁶⁴

58. Die belangenafweging moet in het voordeel van Milieudefensie c.s. uitvallen om de volgende redenen:⁶⁵

(i) De procedure tussen Milieudefensie c.s. en Shell is op 5 april 2019 aanhangig gemaakt en de rechtbank heeft reeds op 26 mei 2021 vonnis gewezen. M&M is speciaal opgericht om zich te mengen in de Hoofdzaak, maar daarmee was ze rijkelijk laat. In het persbericht na oprichting staat (onderstreping toegevoegd, adv.): *“Na vele jaren van voorbereiding is het dan zover: vandaag gaat het BEG-initiatief officieel van start! Wij richten ons tot gewone burgers en ondernemers die werken, belasting betalen en de financiële en maatschappelijke gevolgen moeten dragen van het door de overheid gesubsidieerde “idealisme” van MilieuDefensie.”*⁶⁶ Het is dus duidelijk dat de initiatiefnemers en/of partners van M&M, waaronder ook Clintel, reeds lange tijd op de hoogte zijn van de zaak en de inhoudelijke argumenten die Milieudefensie c.s. aan haar vorderingen ten grondslag heeft gelegd. Dat kan ook niet anders, gelet op het feit dat de zaak bijzonder veel aandacht heeft gekregen en alle processtukken na indiening steeds openbaar zijn gemaakt op de website van Milieudefensie c.s.⁶⁷ Het staat dus vast dat M&M in een veel eerder stadium van het geding om voeging had kunnen verzoeken, in eerste aanleg, of nadat Shell aankondigde in hoger beroep te gaan tegen het Vonnis op 20 juli 2021 of de periode daarna, waarin Shell haar grieven aan het opstellen was. Dat heeft ze niet gedaan. Ook de opstelling van M&M daarna is relevant.

⁶¹ Zie bijv. de conclusie van A-G Ten Kate, ECLI:NL:PHR:1987, AC9984, onder par. 45, voor het arrest van de Hoge Raad van 25 september 1987, ECLI:NL:HR:1987:AC9984. Vgl. tevens het arrest van de Hoge Raad van 18 mei 1923, ECLI:NL:HR:1923:174.

⁶² Zie bijv. de conclusie van A-G Langemeijer, ECLI:NL:PHR:2010:BK4549, par. 2.11, bij het arrest van de Hoge Raad van 9 april 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK4549. Vgl. tevens het arrest van de Hoge Raad van 14 maart 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC6692, r.o.v. 3.3, het arrest van gerechtshof Den Haag van 16 juli 2019, ECLI:NL:GHDHA:2019:1899, r.ov. 11 en het arrest van gerechtshof Arnhem-Leeuwarden van 8 december 2020, ECLI:NL:GHARL:2020:10256, r.ov. 2.9.

⁶³ Voor zover M&M van plan zou zijn tevens de klimaatwetenschap of gevaren en risico's van klimaatverandering te bagatelliseren of betwisten, geldt dat daar om dezelfde reden ook geen ruimte voor bestaat. In dat verband ontbreekt dus eveneens ieder belang bij voeging.

⁶⁴ G. Snijders, in: Groene Serie Burgerlijke Rechtsvordering, art. 217 Rv, aant. 5.

⁶⁵ Vgl. ook Gerechtshof Den Haag 18 december 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:3560, r.ov. 2.10.

⁶⁶ **Productie MDV-16**, p. 1-3, Persbericht van M&M van 2 maart 2022.

⁶⁷ Zie <https://milieudefensie.nl/actueel/hier-vind-je-alle-juridische-documenten-van-onze-klimaatzaak-tegen-shell>.

Nadat M&M Milieudefensie op 2 maart 2022 had aangeschreven en vol overtuiging aan haar 'achterban' communiceerde dat ze binnen twee weken naar de rechter zou stappen,⁶⁸ heeft M&M eerst een uitnodiging van Milieudefensie tot overleg geweigerd en vervolgens nog zeven maanden gewacht met het indienen van een voegingsverzoek van 8 pagina's. Daarin komt M&M ook opeens op voor een ander belang dat het belang waarvoor zij Milieudefensie heeft aangeschreven. Bovendien heeft M&M de mede-eisende organisaties nooit aangeschreven. Evenmin heeft zij Shell aangeschreven. Voor deze handelswijze heeft M&M geen enkele verklaring gegeven;

- (ii) Gelet op de uitlatingen van M&M, is duidelijk dat M&M van plan is een grote hoeveelheid argumenten te voeren om de positie van Shell te ondersteunen.⁶⁹ In par. 35 van de Voeging stelt M&M oog te zullen hebben voor de omvang van de processtukken, alsmede de periode die het opstellen daarvan neemt in de Hoofdzaak, maar wat dat betekent is niet duidelijk. Zoals blijkt uit de stukken die als Productie MDV-9 en MDV-10 zijn overgelegd, denkt M&M zeer veel geld nodig te hebben voor de zaak. Op 4 maart 2022 was haar inschatting zelfs dat ze voor deelname aan de Hoofdzaak en de bijbehorende campagne minstens een half miljoen euro nodig zou hebben.⁷⁰ Het ligt voor de hand dat M&M uw Hof bij toelating tot de Hoofdzaak zal verzoeken om een processtuk van aanzienlijke omvang, en mogelijk een vergelijkbare omvang als de memorie van grieven en memorie van antwoord, in te dienen en dat M&M ook producties in het geding zal willen brengen. Milieudefensie c.s. (en Shell) zullen gelegenheid nodig hebben om (schriftelijk) op aanvullende argumenten van M&M te reageren voordat de mondelinge behandeling in de Hoofdzaak plaatsvindt. Gelet op het voorgaande en mede in verband met de feitelijke en juridische complexiteit van de zaak valt te verwachten dat de procedure bij toelating van M&M onredelijk wordt vertraagd (en tot zeer forse extra kosten voor Milieudefensie c.s. zal leiden), nog los van het feit dat de behandeling van de incidentele vordering reeds tot vertraging (en extra kosten) heeft geleid en tot afzegging van de geplande regiezitting van 22 november 2022;
- (iii) Daar staat tegenover dat we ons middenin het kritieke en allesbepalende decennium bevinden om nog een kans te behouden om de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5 °C en de meest ernstige risico's en desastreuze gevolgen van klimaatverandering te mitigeren.⁷¹ Bij gelijkblijvende emissies, is het koolstofbudget binnen afzienbare tijd op. Over een paar jaar is het daarom te laat om gevaarlijke klimaatverandering nog te voorkomen. Onder deze uitzonderlijke omstandigheden, waarin de basisnoties van de maatschappij op het spel staan, is extra spoed aangewezen en is het – mede gelet op het gebrek aan overleg, het (proces)gedrag van M&M, het gebrek aan motivering en het gebrek aan belang van M&M – bij toelating van M&M overduidelijk sprake van onredelijke vertraging.⁷² Als de urgentie in deze zaak al geen aanleiding vormt voor het aannemen van onredelijke vertraging, in welke zaak geldt dat dan wel? Milieudefensie c.s. heeft er in de Hoofdzaak nota bene voor gekozen om af te zien van het instellen van incidenteel appel vanwege deze extreme urgentie van emissiereducties en het maatschappelijke belang bij het verkrijgen van definitieve duidelijkheid in de Hoofdzaak. Milieudefensie c.s. heeft dus evident belang om de procedure zonder inmenging van derden zo spoedig mogelijk af te wikkelen. Er is daarmee overduidelijk sprake van bijzondere omstandigheden die leiden tot strijd met de goede procesorde;
- (iv) In dat verband is ook relevant dat Milieudefensie c.s. in de memorie van antwoord in de Hoofdzaak op basis van de best beschikbare klimaatwetenschap zoals vastgelegd in AR6 heeft

⁶⁸ Productie MDV-10, p. 1 en p. 2 onder 'Brief aan Milieudefensie'.

⁶⁹ Zo stelt M&M bijvoorbeeld dat "de klimaatbeweging voor de rechter flink tegengas zal krijgen" (Productie MDV-10).

⁷⁰ Productie MDV-1, website M&M, Veelgestelde vragen, onder 'hoe wordt dit initiatief gefinancierd'.

⁷¹ Zie ook de Communicatie van de Europese Commissie, COM(2021)550, p. 1-2: "This decade is a make-or-break moment for delivering on our commitments under the Paris Agreement, in the interest of the health, wellbeing and prosperity of all [...] While the cost of non-action is clearly higher than the cost of fulfilling our climate ambitions, sterile numbers cannot capture the stark consequences of continuing business-as-usual."

⁷² Vgl. Van Mierlo in: T&C Burgerlijke rechtsvordering, artikel 20 Rv, aant. 2(b).

toegelicht dat de urgentie van het klimaatprobleem sinds de sluiting van het debat in eerste aanleg in de Hoofdzaak alleen maar verder is toegenomen. Doordat landen en belangrijke niet-statelijke actoren zoals Shell de afgelopen jaren onvoldoende actie hebben ondernomen om hun emissies te reduceren, heeft het IPCC in haar laatste rapport van 2022 becijferd dat inmiddels al een mondiale CO2-reductie van 48% in 2030 noodzakelijk is;⁷³

- (v) Verder is duidelijk dat M&M hoofdzakelijk argumenten wenst aan te dragen die ook reeds door Shell, bijgestaan door één van de tien grootste advocatenkantoren ter wereld, worden gevoerd. M&M wil namelijk een discussie voeren over de rol van de rechter, de toepassing van artikel 6:162 lid 2 BW en de verhouding tussen de klimaatdoelstellingen en energiebelangen, wat onderwerpen zijn die uitgebreid aan de orde zijn (en ook al zijn geweest) in de Hoofdzaak. Dit doet af aan het belang van M&M bij inmenging en maakt de daarmee gepaard gaande vertraging ook onredelijk;
- (vi) Zoals hiervoor reeds toegelicht in par. 11 – 12 zijn er duidelijke aanwijzingen dat M&M samenwerkt met Clintel, die zich eveneens op het laatste moment wil mengen in de procedure. Het heeft er daarmee alle schijn van dat M&M en Clintel misbruik maken van procesrecht door gezamenlijk een poging te doen de Hoofdzaak te compliceren en/of te vertragen.

5. Conclusie

Op basis van hetgeen door Milieudefensie c.s. is aangevoerd ligt de incidentele vordering van Stichting Milieu en Mens voor onmiddellijke afwijzing gereed. Gelet op het grote belang van het voorkomen van verdere vertraging in de Hoofdzaak, verzoekt Milieudefensie c.s. uw Hof daarom eerbiedig om zo spoedig mogelijk bij uitvoerbaar bij voorraad verklaard tussenarrest:

- a) Stichting Milieu en Mens niet-ontvankelijk te verklaren in het incident, althans de incidentele vordering tot voeging van Stichting Milieu en Mens af te wijzen;
- b) Stichting Milieu en Mens te veroordelen in de kosten van dit incident, alsmede de gebruikelijke nakosten, te vermeerderen met de wettelijke rente als bedoeld in artikel 6:119 BW vanaf veertien dagen na de dag waarop het arrest is gewezen, althans betekend.

Advocaat

⁷³ IPCC 2022, AR6 WGIII, Summary for Policymakers, p.21 onder C.1.2.